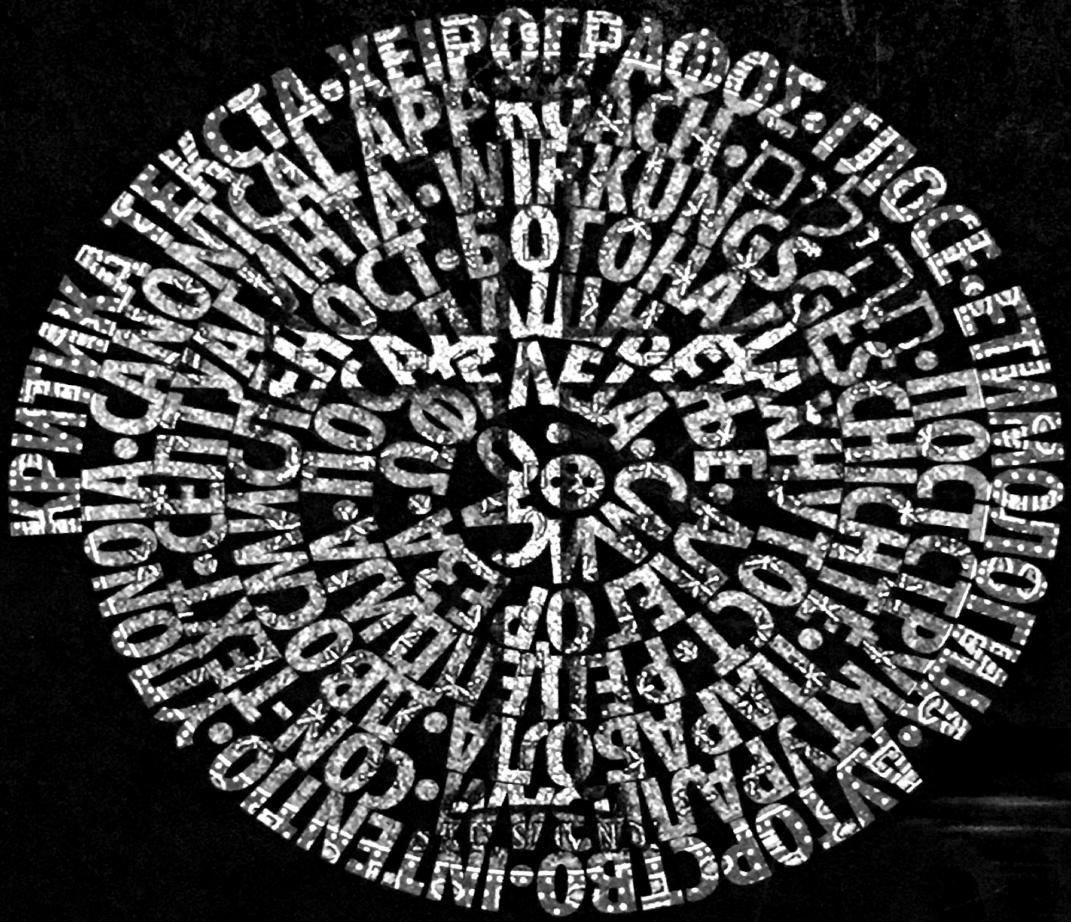

Родољуб Кубат
Предраг Драгутиновић

ЛЕКСИКОН
БИБЛИЈСКЕ ЕГЗЕГЕЗЕ

**Родољуб Кубат
ПРЕДРАГ ДРАГУТИНОВИЋ**

**ЛЕКСИКОН
БИБЛИЈСКЕ ЕГЗЕГЕЗЕ
(ЛБЕ)**

Београд 2018

БИБЛИЈСКИ ИНСТИТУТ
ПРАВОСЛАВНИ БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ
ЈП СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК, БЕОГРАД

РОДОЉУБ КУБАТ / ПРЕДРАГ ДРАГУТИНОВИЋ
ЛЕКСИКОН БИБЛИЈСКЕ ЕГЗЕГЕЗЕ

Техничка припрема и дизајн:
Милорад Видовић – Витко

ISBN 978-86-7405-192-4 (ПБФ)

© Издавачка права: Библијски институт Православног богословског факултета
Универзитета у Београду, Мије Ковачевића 11б.

Свака употреба изван граница закона о ауторским и издавачким правима је
забрањена и кажњива. То посебно важи за умножавање, преводе, микрофилмовање,
као и складиштење и обраду у електронским системима.

Штампа:
Службени гласник, Београд

Тираж: 1200

Београд 2018

- ↓ Правило вере правила вере/regula fidei (Августин, *Doctr. Chr.* II 14/31, CSEL 80, 42). Многе двосмислености (ambiguitas) су легитимне уколико се могуће интерпретације откривају кроз текст и regula fidei (Августин, *Doctr. Chr.* III 5/9, CSEL 80, 81). При том разумевање διάνοια одређеног библијског исказа стога треба „сматрати рационалним, јер се њиме, према начелу ‘Хомер Хомером’, речи пореде са речима, а текстови са текстовима“. Отуда се препоручује да се, нпр, у егзегези псалама наслови псалама разматрају у односу на садржај дотичних псалама (нпр. Теодорит, *Psalm.* PG 80, 972 В С, на Пс 17 [18]); у случају несклада може помоћи алегореза стихова псалама. Овде се убраја и случај када се утврђивање διάνοια спроводи терминима паганске античке реторике и филологије (нпр. Атанасије, *Psalm.* PG 27, 297 D: ὑπέρβατον). Стога је препоручљиво анализирати стил појединачног библијског аутора, нпр. Павла или Амоса (Августин, *Doctr. Chr.* IV 11/21 - 21/60, CSEL 80, 124-133).
- Понекад се διάνοια може, насупрот површини текста, односити на дубљи смисао (Максим Исповедник, *Thal.* 109, 8, CC.SG 10, 81) или на тражење богословског објашњења: Намера апостола није да Божија имена и односе одваја од њега самог и да их тумачи само као језичке исказе (Василије, *Adv. Eupom.* 2, 3, PG 29, 576 D). Διάνοια мишљења, која се на Бога односи, не подразумева да Бог оно што долази претходно има у искуству, већ се приповедање одвија на човеку разумљив начин, чиме се не открива незнაње, већ предзнање (Јован Златоусти, *Hom. Joan.* 42, 2, PG 59, 240). Схватање διάνοια одређеног места обликовано је кроз искуство одбране Библије од критичара. Али, појам διάνοια се може употребити и у оном контексту у коме Григорије Ниски њу, пошто је многима била приступачна, напушта у корист дубљег смисла (Григорије Ниски, *Beat.* 5, 3, GNO 7/2, 128). Старим теолозима Цркве је res credenda било важније од verba.

ЛИТЕРАТУРА: S. Basil, *Schola Christiana: Die Theologie zwischen Nicäa und Chalcedon*, Paderborn 1998; C. Kannengiesser (пред), *Handbook of Patristic Exegesis II*, Leiden 2004; F. Young, *Biblical Exegesis and the Formation of Christian Culture*, Cambridge 1997; M. Friedrowicz, *Theologie der Kirchenväter*, Freiburg/Basel/Wien 2007.

М. Мајзер

↑ Егзегеза НАРАТИВНА АНАЛИЗА/НАРАТИВНИ КРИТИЦИЗАМ (narrative criticism) представља релативно новији метод у оквиру библијске егзегезе. Њен циљ је да разјасни углавном

морфолошке карактеристике наративних библијских текстова, да би се показале димензије њихових садржаја и учинка које су за класичну историјско-критичку методу остали недокучиви. Наративни критицизам (narrative criticism) је осамдесетих година ХХ в. пренесен са поља књижевности, где је познат као наратологија (narratology) на поље библијских студија. Пионири у примени овог метода у библистици су, између осталих, Р. Олтр (*1935), Р. А. Калперер (*1946) и Ј. Д. Кингсбери (*1934).

Основни методолошки принцип наративне анализе представља синхронија (*συγχρονία*) која, за разлику од дијахроније (*διαχρονία*, diachrony), сагледава текст који тумачи као јединствену целину, логички кохерентну и естетску вредност, док се не занима за његову филолошку предисторију и генезу. У оквиру синхроног приступа наративна анализа је блиска реторичкој анализи, као и концепту креативног одговора читаоца (reader-response criticism). Реторичка анализа тежи да покаже технике и методе помоћу којих један текст покушава да убеди читаоца и да га води у одређеним правцима. Полазећи од чињенице да наративни текстови имају исти циљ, приповести често примењују технике и методе реторике. С друге стране, креативни одговор читаоца (reader-response criticism) тежи да схвати учинак који текст има на читаоце. Имајући у виду да све приповести имају намеру да утичу на неког читаоца (историјског, идеалног или имплицитног), овај приступ се налази у средишту интересовања наративне критике.

Наративним текстовима називају се они текстови који приповедају или имплицирају неку причу. У том смислу наративни текстови који се могу подвргнути наративној анализи срећу се у свим библијским књигама, па и оним које не припадају категорији историјских књига, као што су нпр. псалми или посланице апостола Павла.

Осим тога, у оквиру наративног критицизма кључно је разликовање између реалног света и света приповести. Наративни критицизам се првенствено занима за други. То наравно не значи да је апсолутно незаинтересован за историјску димензију података, догађаја и личности које се наводе, имплицирају или претпостављају у приповедању. Међутим, ова димензија је од секундарног значаја и користи се само као испомоћ за разумевање света приповести, коме се посвећује главна пажња. Тако, за наративни критицизам није од великог значаја историјски писац једног текста, већ првенствено имплицитни аутор (implied author), дакле аутор који произилази из података и информација самог текста. На овој основи се чак текстови

↑ Историјско-критичка метода

↑ Методе

↓ Текст

↓ Филологија

↓ Синхрони приступ

↓ Реторичка анализа

↑ Креативни одговор читаоца

↓ Читалац

↓ Реторика

↓ Приступ

↑ Анализа

↑ Историјске књиге

↓ Псалми

↓ Посланице

↓ Приповедање

↑ Аутор

који потичу од истог историјског аутора могу посматрати као да имају различите имплицитне ауторе. Следствено томе, за наративни критицизам није важан историјски, већ имплицитни читалац (*implied reader*), дакле онај читалац који се назире унутар самог текста. Треба нагласити да и имплицитни аутор и имплицитни читалац представљају конструкције свакога тумача, а не историјске и постојеће особе. Сходно томе, овде се у основи ради о механизму бољег разумевања текста по себи, а не његове историјске потке. Такође је важно то што сваки текст може да имплицира многе и различите категорије читалаца. Употреба вишеструких категорија имплицитних читалаца може да укаже на вишедимензионалну динамику библијског текста, у зависности ко и са које тачке гледишта га чита.

Често се прави разлика између имплицитног аутора и приповедача (*narrator*). Приповедач је актер из света приповести, чак и ако зна више информација од осталих актера, па чак и када је ‘свезнајући’. Ипак, у неким случајевима може постојати поистовећивање имплицитног читаоца са приповедачем, као што се чини да је случај са местима која се међусобно допуњавају у Јн 19,35 и 21,24. На исти начин се често разликује реципијент приповести (*narratee*) од имплицитног читаоца, при чему први припада свету приповести, док се други налази ван њега. Ипак, и овде у одређеним случајевима долази до поистовећивања реципијента и имплицитног читаоца (нпр. Лк 1,1 и Дап 1,1).

Наративна анализа даје на значају чак и периферним елементима приповести, као што су географија, топографија, време радње и социјални оквир. Ови елементи се често уочавају путем малих и на први поглед сувишних детаља, који пак имају свој значај у оквиру целе приповести, као нпр. навођење да су судови на свадби у Кани Галилејској били од камена (Јн 2,6). Наративни критицизам такође истражује заплет (*plot*) наративних текстова, дакле испланирано кретање приповести од почетка до краја. Сваки заплет, поред својих специфичности, садржи елементе почетног сукоба (*conflict*), компликације која следи (*complication*) и коначног решења (*resolution*). Коначно, основни саставни елемент сваког наративног текста и самим тим предмет темељног истраживања наративног критицизма представљају наративни актери (*narrative characters*). У наративном критицизму често је разликовање између сферичних (*round*) и равних (*flat*) актера. Сферични актер је онај који се одликује разноврсношћу, који је непредвидив и изненађује. Насупрот томе, равни актер је једнодимензионалан и његово понашање је увек очекивано. Друго често раз-

↓ Рецепција

ликовање је између динамичних (dynamic) и статичних (static) актера. Динамични актер се током приповести развија и самим тим трансформише и мења. Насупрот томе, статични актер остаје непромењен. Иако су ове категоризације распуштањене, треба их примењивати са посебном пажњом, пошто веома често актери који се на први поглед чине равни или статични, после темељне анализе показују скривене или потенцијалне елементе разноврсности и развоја.

ЛИТЕРАТУРА: R. Alter, *The Art of Biblical Narrative*, New York 1981; R. A. Culpepper, *Anatomy of the Fourth Gospel: A Study in Literary Design*, Philadelphia 1983; S. A. Hunt и др. (прп), *Character Studies in the Fourth Gospel: Narrative Approaches to Seventy Figures in John*, Grand Rapids 2013; J. D. Kingsbury, *Matthew as Story*, Philadelphia 1986; D. Marguerat/Y. Bourquin, *How to Read Bible Stories: An Introduction to Narrative Criticism*, London 1999; M. A. Powell, *What is Narrative Criticism?*, Minneapolis/Augsburg 1990; J. L. Resseguie, *Narrative Criticism of the New Testament: An Introduction*, Grand Rapids 2005; П. Драгутиновић, *Основе наративне методе и њен значај за шумачење Светој Јисма Новој Завета*, Беседа (2004), 119-142.

Х. КАРАКОЛИС

Неопатристичка синтеза (такође ‘новоотачка синтеза’ – од лат. neo-, што значи ново- и patristicus – отачки, оно што се односи на Оце Цркве, и грч. σύνθεσις – синтеза, састав, оно што је постављено заједно) представља најзначајнији богословски покрет у православној теологији XX в. Основни програм неопатристичке синтезе дат је у њеном имену, а то је потреба и жеља да се истине богословља изложене у отачкој (патристичкој) теологији учине егзистенцијално релевантним у контексту друштвене и мисаоне модерне. Почеци покрета се обично везују за тридесете године XX в., када кроз неколико проминентних радова Г. Флоровски (1893-1979) настоји да заснује православну теолошку мисао која ће садржински бити верна ономе што он назива ‘ум Отаца’, а у формалном смислу, као и тематски бити близка читаоцу европског друштва XX в. Захријев под ‘синтезом’ подразумева да би таква теологија требало да представља обједињавање најбољих тековина отачког мишљења.

Такође, неопатристичка синтеза је од самих почетака схваћена као ‘ослобађање од вавилонског ропства западној мисли’, тј. од понављања академских и доктматских образаца преузетих у школским системима православних земаља из конфесионалне теологије XVII в., а који су и даље били

↑ Контекст

↓ Теологија

↑ Догма